

Белорусский государственный университет
Филологический факультет
Кафедра теоретического и славянского языкознания

Аннотация к магистерской диссертации
“ФУНКЦЫЯНАЛЬНЫ АНАЛІЗ СІНТАКСІЧНА НЯЧЛЕННЫХ
ВЫКАЗВАННЯЎ У СЛАВЯНСКІХ МОВАХ”

Латушко Анна Петровна
специальность 1-21 80 02 Славянские языки

Научный руководитель
д.ф.н., профессор Норман Борис Юстинович

Минск
2015 год

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

Работа «Функциональный анализ синтаксически нечленимых высказываний в славянских языках» носит сопоставительный славистический характер. В основу изучения синтаксически нечленимых высказываний положена концепция функциональной грамматики А.В. Бондарко, в понимании языка и речи работа опирается на синтетический подход к их изучению, предложенный Ю.В. Ванниковым. Теория подаётся в соответствии с современными отечественными работами, а также украинскими, русскими, чешскими исследованиями в этой области.

Ключевые слова – диалогическая форма речи, коммуникация, отрицание, оценочные СНВ (синтаксически нечленимые высказывания), приветствия, прощания, синтаксис, синтаксически нечленимые высказывания, слова-предложения, согласие, энантиосемия, этикетные СНВ.

Объектом исследования стали СНВ белорусского, украинского и чешского языков (так называемые «коммуникемы», «слова-предложения», «интеръективные высказывания» и т.д.); *предметом* – их функциональные, структурно-семантические, парадигматические свойства.

Цель исследования – проанализировать и сравнить белорусские, украинские и чешские СНВ приветствий и прощаний, согласия и отрицания, выявить случаи энантиосемии на примере этих СНВ; описать спектр значений, которые передаются СНВ с лексемами *Бог* и *чёрт*, что были выявлены нами во время работы над синтаксическими единицами названных типов.

Основной метод – описательный, основывающийся на наблюдении и сопоставлении, с использованием приёмов обобщения, интерпретации, классификации, а также элементарной славистики.

Новизна исследования заключается в том, что в нём впервые предпринята попытка сравнить СНВ вежливости в белорусском, украинском и чешском языках; выявить и систематизировать СНВ согласия и отрицания на белорусском, украинском, чешском материале, а также проведена попытка сопоставления СНВ с лексемами *Бог* и *чёрт* в названных языках.

Изучение СНВ различных языков позволяет повысить эффективность использования текстов в целях развития культуры, в социальном регулировании поведения языковой личности. Результаты проведённого исследования практически можно использовать как на занятиях по белорусскому языку в школах и вузах (например, на курсах по теории языка, теории коммуникации, коммуникативного синтаксиса), так и при изучении иностранных языков (в частности, украинского и чешского). Основные положения исследования могут быть использованы в теоретических работах по синтаксису нечленимого предложения.

Объём магистерской диссертации – 165 страниц. В текст работы включены 6 таблиц (ГЛАВА 3, ГЛАВА 4), а также есть 3 приложения, содержащие иллюстративный материал (32 страницы, около 1300 единиц). Список использованной литературы состоит из 76 позиций, в него также включены публикации магистранта по теме (6 позиций); отдельно подаются источники фактического материала (19 позиций).

Собранный фактический материал, анализ белорусских, украинских, чешских СНВ, основные положения, изложенные в работе, – результат самостоятельного авторского исследования, опирающегося на достижения отечественной и зарубежной лингвистики.

Результаты исследования прошли апробацию на конференциях разных уровней, а также нашли своё отражение в научных публикациях магистранта. Некоторые материалы были представлены на XXI Республиканском конкурсе научных работ студентов, где были отмечены I-й категорией.

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Работа «Функцыянальны аналіз сінтаксічна нячленных выказванняў у славянскіх мовах» носіць супастаўляльны славістычны характар. У аснову вывучэння сінтаксічна нячленных выказванняў пакладзена канцэпцыя функцыянальнай граматыкі А.У. Бандаркі, у разуменні мовы і маўлення работа абапіраецца на сінтэтычны падыход да іх вывучэння, прапанаваны Ю.В. Ваннікавым. Тэорыя падаецца ў адпаведнасці з сучаснымі айчыннымі працамі, а таксама ўкраінскімі, рускімі, чэшскімі даследаваннямі ў гэтай галіне.

Ключавыя словы – адмоўе, ацэначныя СНВ (сінтаксічна нячленныя выказванні), вітанні, дыялагічная форма маўлення, згода, камунікацыя, развітанні, сінтаксіс, сінтаксічна нячленныя выказванні, словы-сказы, энантыясемія, этыкетныя СНВ.

Аб’ектам сталі СНВ беларускай, украінскай і чэшскай моў (так званыя «камунікемы», «словы-сказы», «інтэр’ектыўныя выказванні» і г.д.); *прадметам* – іх функцыянальныя, структурна-семантычныя, парадыгматычныя ўласцівасці.

Мэта даследавання – прааналізаваць і параўнаць беларускія, украінскія і чэшскія СНВ вітанняў і развітанняў, згоды і адмоўя, выявіць выпадкі энантыясеміі на прыкладзе гэтых СНВ; апісаць спектр значэнняў, што перадаюцца СНВ з лексемамі *Бог* і *чорт*, якія былі выяўлены падчас працы над сінтаксічнымі адзінкамі названых тыпаў.

Асноўны *метад* – апісальны, што грунтуецца на назіранні і супастаўленні, з выкарыстаннем прыёмаў абагульнення, інтэрпрэтацыі, класіфікацыі, а таксама элементарнай славістыкі.

Навізна даследавання заключаецца ў тым, што ў ім упершыню зроблена спроба параўнаць СНВ ветлівасці ў беларускай, украінскай і чэшскай мовах; выявіць і сістэматызаваць СНВ згоды і адмоўя на беларускім, украінскім, чэшскім матэрыяле, а таксама праведзена спроба супастаўлення СНВ з лексемамі *Бог* і *чорт* у названых мовах.

Вывучэнне СНВ розных моў дазваляе павысіць эфектыўнасць выкарыстання тэкстаў у мэтах развіцця культуры, у сацыяльным рэгуляванні паводзін моўнай асобы. Вынікі праведзенага даследавання практычна можна выкарыстоўваць як на занятках беларускай мовы ў школах ды ВНУ (напрыклад, на курсах па тэорыі мовы, тэорыі камунікацыі, камунікатыўнага сінтаксісу), так і падчас вывучэння замежных моў (у прыватнасці, украінскай і чэшскай). Асноўныя палажэнні даследавання могуць быць выкарыстаныя ў тэарэтычных працах па сінтаксісе нячленнага сказа.

Аб’ём магістарскай дысертацыі – 165 старонак. У тэкст работы ўключаны 6 табліц (ГЛАВА 3, ГЛАВА 4), а таксама ёсць 3 дадаткі, якія змяшчаюць ілюстрацыйны матэрыял (32 старонкі, каля 1300 адзінак). Спіс выкарыстанай літаратуры складаецца з

76 пазіцый, у яго ўключаны таксама публікацыі магістранта па тэме (6 пазіцый); асобна падаюцца крыніцы фактычнага матэрыялу (19 пазіцый).

Сабраны фактычны матэрыял, аналіз беларускіх, украінскіх, чэшскіх СНВ, асноўныя палажэнні, выкладзеныя ў працы, – вынік самастойнага аўтарскага даследавання, якое абапіраецца на дасягненні айчыннай і замежнай лінгвістыкі.

Вынікі даследавання прайшлі апрацацыю на канферэнцыях розных узроўняў, а таксама знайшлі сваё адлюстраванне ў навуковых публікацыях магістранта. Некаторыя матэрыялы былі прадстаўлены на XXI Рэспубліканскім конкурсе навуковых работ студэнтаў, дзе былі адзначаны I-й катэгорыяй.

GENERAL REFERENCE OF WORK

The work «Functional analysis of syntactically unparted utterances in Slavic languages» has comparative Slavonic character. The study of syntactically unparted utterances is based on the concept of functional grammar of A. Bondarko, understanding of speech and language in the work is based on a synthetic approach, proposed by Y. Vannikov. Theory is served in accordance with the modern works of our country, as well as Ukrainian, Russian, Czech researches in this area.

Keywords – communication, consent, denial, dialogic form of speech, enantiosemy, evaluation SUU (syntactically unparted utterances), syntactically unparted utterances, SUU of etiquette, farewells, greetings, one-word sentences, syntax.

Syntactically unparted utterances of Belarusian, Ukrainian and Czech languages (so-called «kommunikems», «one-word sentences», «interjectional speech structures», etc.) are *the object* of the research; *the subject* is their functional, structural-semantic and paradigmatic features.

The purpose of the research is to analyze and compare Belarusian, Ukrainian and Czech SUU of greetings and farewells, consent and denial, to identify the examples of enantiosemy in this SUU; to describe the range of senses reproduced by SUU with components *God* and *devil* that had been identified by us during working with the above-mentioned types of syntactic units.

The basic method is the descriptive method, based on observation and comparison, using techniques of generalization, interpretation, classification, as well as elementary Slavonic studies.

The originality of the research is that an attempt to compare politeness SUU in Belarusian, Ukrainian and Czech languages was taken for the first time; to identify and to systematize SUU of consent and denial in Belarusian, Ukrainian, Czech material, and also the attempt to compare SUU with components *God* and *devil* in the above-mentioned languages was made.

The study of SUU of different languages allows to raise the efficient of the usage of texts with a purpose of developing culture and social regulation of behavior of linguistic identity. Results of the study can be used practically in the classrooms of Belarusian language in schools and universities (for example, courses of the theory of language, communication theory, communicative syntax) as well as in the study of foreign languages (in particular, Ukrainian and Czech). Main positions of the research can be used in theoretical syntax works of one-word sentences.

Volume of the master's thesis is composed of 165 pages. 6 tables (CHAPTER 3, CHAPTER 4), and also 3 supplements containing illustrative material (32 pages, approximately 1300 units) are included in the text of the work. Bibliography consists of 76

positions, publications of master concerning this theme are also included in the list (6 positions); the sources of factual material are disposed separately (19 positions).

The factual material assembled, the analysis of Belarusian, Ukrainian, Czech SUU, main statements contained in the work are the result of the author's self research, based on achievements of native and foreign linguistic.

The results of the research took part in different conferences and also were presented on scholar papers of master. Some materials were submitted on the XXI Republican contest of scholar works of students where gained the I place.